

การแบ่งเขตการผลิตร่วมกับการถอดบทเรียนเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต ข้าวหอมมะลิ กรณีศึกษา จังหวัดนครพนม

Zoning and lesson learned of Hommali rice production to increase production potential Case study Nakhon Phanom Province

เสาวคนธ์ เหมวงษ์^{1*}, ศศิธร เชื้อกุนะ¹ และ ประเสริฐ บุญพิทักษ์กิจ¹

Saowakon Hemwong^{1*}, Sasithron Chuakuna¹ and Prasert Bunpitakkit¹

บทคัดย่อ: จังหวัดนครพนมเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่สำคัญของประเทศ แต่พื้นที่เพาะปลูกมีอยู่จำกัด การแบ่งเขตการผลิต และการถอดบทเรียนจะเป็นการเพิ่มผลผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ โดยการจัดแบ่งเขตการผลิต และถอดบทเรียนการผลิตข้าวหอมมะลิ ในพื้นที่จังหวัดนครพนม จากการศึกษา พบว่า จังหวัดนครพนมมีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจำนวน 183,964 ไร่ (5.24%) ที่ให้ผลผลิตข้าวอยู่ในระดับมาก เฉลี่ยสูงสุด 550 กิโลกรัมต่อไร่ อย่างไรก็ตาม พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดมีศักยภาพให้ผลผลิตอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1,716,667 ไร่ (48.88%) การถอดบทเรียนการปลูกข้าวของเกษตรกรที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ พบว่า เกษตรกรมีความใส่ใจเกี่ยวกับคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว การคัดพันธุ์ปน การตรวจระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ไม่ใช้สารเคมี ดังนั้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิในจังหวัดนครพนมสามารถใช้แผนที่ศักยภาพของที่ดินในการผลิตข้าวหอมมะลิ ร่วมกับการใช้ข้อมูลจากการถอดบทเรียนของเกษตรกรเป็นต้นแบบการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ และวางแผนการผลิตข้าวให้ได้ตามศักยภาพของที่ดินในการให้ผลผลิต และความเหมาะสมของพื้นที่ กระตุ้นให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับเมล็ดพันธุ์ข้าวจะช่วยให้ข้าวที่ได้มีคุณภาพดี ไม่มีพันธุ์ปน

คำสำคัญ: การแบ่งเขต, บทเรียน, ข้าวหอมมะลิ, จังหวัดนครพนม

ABSTRACT: Nakhon Phanom province is the major of Hommali rice production of the country but yield is limited by farmland. Zoning and the lesson learned will increase rice production sufficient quality for market requirements. This research aims to investigate the potential of Hommali rice production at Nakhon Phanom province used zoning and lesson learned. The study found that there are have suitable area 183,964 rai (5.24%) give the average yield up to 550 kg per rai. Large parts of the province, however, it has the potential to moderate yield amount of 1,716,667 rai (48.88%). Lesson learned of Rice Farmers Awarded nationally found that the farmers are very conscious about the quality of rice seed, screening of contamination over time, determine the optimal harvest date and no pesticide. The potential to increase rice production in Nakhon Phanom province used rice potential mapping and lesson learned data is model for good practiced for good quality. Also, rice production planning followed soil potential map of rice production and suitable of area were produce good rice quality. Therefore, the government should be encouraged and urged to focus on seed quality.

Keywords: Zoning, lesson learned, Hommali rice, Nakhon Phanom Province

¹ สาขาวิชาพืชศาสตร์ คณะเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม

Section of Plant Science, Faculty of Agricultural and Technology, Nakhon Phanom University

* Corresponding author: saowakon@hotmail.com

บทนำ

จังหวัดนครพนมได้ขึ้นชื่อว่าเป็นจังหวัดที่ผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพระดับประเทศ เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการปลูกข้าวโดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่า 2,000 มิลลิเมตรต่อปี (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2552) ประกอบกับจังหวัดนครพนมสามารถปลูกและเก็บเกี่ยวข้าวได้ก่อนจังหวัดอื่นๆ ทำให้โรงสีจากจังหวัดต่าง ๆ รีบเร่งมาซื้อเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ปริมาณข้าวหอมมะลิจังหวัดนครพนมขายออกนอกพื้นที่เกือบทั้งหมด จะเห็นได้ว่าความต้องการของตลาดข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพมีปริมาณเพิ่มขึ้น ในขณะที่จังหวัดนครพนมมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้พื้นที่เพาะปลูกข้าวบางส่วนถูกเปลี่ยนมาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ได้แก่ สวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน การขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวจึงถูกจำกัด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครพนมจึงได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถผลิตข้าวหอมมะลิ 105 ที่มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของตลาด การจัดแบ่งเขตการผลิต (Zoning) ของข้าวหอมมะลิ 105 เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าวเป็นอีกวิธีหนึ่งในการวางแผนการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูง และพัฒนาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ให้มีศักยภาพในการผลิตเพิ่มขึ้น รวมทั้งการถอดบทเรียนจากเกษตรกรผู้ที่เคยได้รับรางวัลระดับประเทศหรือเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีการผลิตข้าวที่มีคุณภาพของจังหวัดนครพนมเพื่อเป็นต้นแบบของการผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพ ดังนั้น งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ 105 โดยการจัดแบ่งเขตการผลิต และถอดบทเรียนการผลิตข้าวหอมมะลิ 105 ในพื้นที่จังหวัดนครพนม

วิธีการศึกษา

ดำเนินการศึกษาครอบคลุมทั้งจังหวัดนครพนม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์และแผนงานดำเนินงาน รวมทั้งขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน ทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวหอมมะลิ

2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1) มาจัดระดับผลผลิตเบื้องต้น โดยแสดงระดับศักยภาพการให้ผลผลิตข้าวของดิน 4 ระดับ คือ R1 ระดับผลผลิตมากกว่า 550 กิโลกรัมต่อไร่ R2 ระดับผลผลิต ระหว่าง 451-550 กิโลกรัมต่อไร่

R3 ระดับผลผลิต ระหว่าง 350-450 กิโลกรัมต่อไร่ และ R4 ระดับผลผลิต น้อยกว่า 350 กิโลกรัมต่อไร่

3) ทำการจัดเขตศักยภาพสำหรับปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ในจังหวัดนครพนม ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) โดยใช้หลักการประเมินค่าที่ดินของหน่วยงาน FAO ด้วยการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพและความเหมาะสมจากปัจจัยวินิจฉัยที่มีผลต่อการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านปริมาณน้ำฝน 2) ด้านดิน 3) ด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ และ 4) ด้านการพังทลายของดิน โดยนำชั้นข้อมูลทั้ง 4 ปัจจัยมาวิเคราะห์ความเหมาะสมจากการให้ค่าคะแนนและซ้อนทับข้อมูลด้วยสมการ Land Suitability = $R \times S \times F \times E$ (R = Annual Rainfall rating, S = Soil rating, F = Flood rating, E = Erosion hazard rating) และประเมินศักยภาพสำหรับพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ออกเป็น 4 ระดับชั้นความเหมาะสม (FAO, 1976) คือ S1 เขตเหมาะสมต่อการปลูกข้าวมาก S2 เขตเหมาะสมต่อการปลูกข้าวปานกลาง S3 เขตเหมาะสมต่อการปลูกข้าวน้อย และ N เขตไม่เหมาะสมต่อการปลูกข้าว นอกจากนี้ยังมีชั้นข้อมูลที่ไม่ได้จำแนกความเหมาะสม ได้แก่ พื้นที่แหล่งน้ำ (W) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง (U) และหน้าผา (ES) ตามลำดับ โดยขั้นตอนในการศึกษามี 5 ขั้นตอน คือ

- การคัดเลือกปัจจัยวินิจฉัย (Diagnostic Factor) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการสำหรับการประเมินศักยภาพพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ 105

- การรวบรวมข้อมูลปัจจัยวินิจฉัยที่มีความสอดคล้องและเป็นปัจจัยในการพิจารณาคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 จากหน่วยงานต่าง ๆ

- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อกำหนดค่าคะแนนในแต่ละปัจจัยวินิจฉัยตามหลักการประเมินค่าที่ดินของ FAO โดยมีการให้ค่าคะแนนในแต่ละปัจจัยย่อยดังนี้ $S1 = 1$, $S2 = 0.8$, $S3 = 0.4$, $N = 0.1$

- การประเมินเขตศักยภาพที่พื้นที่สำหรับปลูกข้าวหอมมะลิ 105

- การจัดทำแผนที่

5) ทำการถอดบทเรียน โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลการผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพจากเกษตรกรผู้ได้รับรางวัลโดยการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตที่สามารถเก็บเกี่ยวได้ วิธีการจัดการดิน พันธุ์ข้าว การเกษตรกรรม และการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยแบ่งพื้นที่จังหวัดนครพนมตามสภาพภูมิประเทศ และรูปแบบการทำการนา เนื่องจากแต่ละพื้นที่ในจังหวัดนครพนมจะมีลำน้ำที่สำคัญในการทำการเกษตรแตกต่างกัน และการขึ้น-ลงของระดับน้ำมีผลต่อรูปแบบการผลิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 เขต คือ ส่วนเหนือ (อ.บ้านแพง และ อ.นาทม) ส่วนกลาง (อ.โพนสวรรค์) และส่วนใต้ (อ.ธาตุพนม อ.นาแก และ อ.เรณูนคร)

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ผลของการจัดแบ่งเขตการผลิตข้าวหอมมะลิ 105 (Zoning)

จังหวัดนครพนมมีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ที่ให้ผลผลิตอยู่ในระดับมากเฉลี่ยสูงสุด 550 กิโลกรัมต่อไร่ มีพื้นที่ทั้งหมด 183,964 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.24 ผลผลิตเฉลี่ยที่คาดว่าจะได้รับ 101.18 พันตัน (Table 1) อย่างไรก็ตาม พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจะมีศักยภาพให้ผลผลิตอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1,716,667 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.88 และ

มีผลผลิตเฉลี่ยที่คาดว่าจะได้รับ 858.33 พันตัน ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการข้าว (2554) ซึ่งได้ทำแผนที่ศักยภาพการให้ผลผลิตของข้าวในจังหวัดนครพนม พบว่า จังหวัดนครพนมมีศักยภาพในการปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 351- 450 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนพื้นที่ที่มีศักยภาพให้ผลผลิตเฉลี่ยมากกว่า 550 กิโลกรัมต่อไร่ และผลผลิตอยู่ระหว่าง 451- 550 กิโลกรัมต่อไร่ จะอยู่บริเวณพื้นที่แนวแม่น้ำโขงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการปลูกข้าว นอกจากนี้ จังหวัดนครพนมยังมีน้ำเพียงพอสำหรับการปลูกข้าว เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนมาก และเป็นพื้นที่ซึ่งเข้าสู่ฤดูฝนก่อนพื้นที่อื่นๆ ทำให้การปลูกข้าวสามารถทำได้อย่างมีศักยภาพ

จากผลการศึกษา หากจังหวัดนครพนมสามารถปลูกข้าวตามศักยภาพของดินจะทำให้มีผลผลิตข้าวหอมมะลิ 105 ที่คาดว่าจะได้รับทั้งหมด 1,499.12 พันตันต่อปี ซึ่งเปรียบเทียบกับศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ 105 ของจังหวัดนครพนมในปัจจุบัน ปีการเพาะปลูกที่ 2555/56 อยู่ที่ 328.29 พันตัน จากพื้นที่การเพาะปลูก 808,292 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม, 2556) ซึ่งต่ำกว่าศักยภาพของดินที่สามารถให้ผลผลิตได้ถึงร้อยละ 78.10 โดยพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าวหอมมะลิในระดับมากส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง (Figure 1) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีตะกอนแร่ธาตุที่ทับถมกันสูง อย่างไรก็ตาม พื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่จะอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด ได้แก่ อำเภอรณูนคร อำเภอวานาน และอำเภอธาตุพนม ซึ่งจะพบว่ามีโรงสีข้าวอยู่จำนวนมาก และดินมีความเหมาะสมระดับปานกลางในการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 อย่างไรก็ตาม จังหวัดนครพนมเริ่มมีพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เข้ามาในพื้นที่ และบางส่วนได้เปลี่ยนจากพื้นที่ปลูกข้าวมาปลูกพืชอื่น เช่น ยางพารา และปาล์มน้ำมัน ทำให้พื้นที่เพาะปลูกข้าวลดลง และส่งผลปริมาณผลผลิตข้าวที่ลดลงอีกด้วย ดังนั้น การกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวเป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งจะสามารถช่วยในการจัดการพื้นที่ และนำมาพิจารณาเลือกพืชชนิดอื่นๆ ที่เหมาะสมในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการปลูกข้าวน้อยได้

Table 1 The estimate result of soil potential for Hommali production at Nakhon Phanom Province.

Suitability	Suitability level	Highest of average yield (kg rai ⁻¹)	Area (rai)	Percentage	Expect of average yield (billion ton)
High	S1	550	183,964	5.24	101.18
Moderate	S2	500	1,716,667	48.88	858.33
Low	S3	400	805,910	22.95	322.36
Not suitable	N	350	620,723	17.67	217.25
Public land and building	U	-	9,338	0.27	-
Water resource	W	-	126,342	3.59	-
Cliff	ES	-	49037	1.40	-
Total			3,511,981	100	1,499.12

การถอดบทเรียนการปลูกข้าวหอมมะลิ 105

การถอดบทเรียนการปลูกข้าวของเกษตรกรที่ได้รับรางวัลระดับประเทศในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดนครพนม จำนวน 6 คน 6 อำเภอ พบว่า เกษตรกรที่ได้รับรางวัลหรือเป็นตัวแทนเกษตรกรที่ปลูกข้าวอย่างมีคุณภาพ ล้วนแต่เป็นตัวอย่างที่ดีในการผลิตข้าว โดยเริ่มจากความใส่ใจเกี่ยวกับคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยแยกเป็นแปลงเฉพาะ ในกรณีที่ไม่ได้ทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์จะทำการคัดแยกเมล็ดพันธุ์จากแปลงที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง ไม่ใช้สารเคมี และไม่ถูกทำลายด้วยโรคและแมลง สอดคล้องกับ กรมการข้าว (2552) ได้แนะนำว่า การใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดี ไม่มีพันธุ์อื่นปน มีเปอร์เซ็นต์การงอกสูง 80 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป และไม่มีสิ่งเจือปนและโรคแมลง จะทำให้ได้ข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดี นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีความรู้เกี่ยวกับระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมโดยทำการตรวจสอบระยะเก็บเกี่ยว และการคัดพันธุ์ปน โดยส่วนใหญ่จะทำการคัดพันธุ์ปนจำนวน 2 ครั้ง คือ ช่วงข้าวออกรวง และช่วงระยะเก็บเกี่ยว เพื่อให้แน่ใจว่าได้เมล็ดข้าวที่มีคุณภาพที่สุด กรมการข้าว (2556) แนะนำว่า ควรทำการคัดพันธุ์ข้าว 2 ระยะ คือ ระยะแตกกอ ควรประเมินลักษณะของทรงต้นด้วยสายตา คัดแยกกอหรือแถวที่มีความแตกต่างจากส่วนใหญ่ออก และ ระยะก่อนเก็บเกี่ยวคัดเลือกรวง

ในกอหรือแถวของต้นข้าวที่มีลักษณะเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม การคัดเลือกพันธุ์ข้าวจากแปลงข้าวที่มีความอุดมสมบูรณ์ ข้าวเจริญเติบโตดี ไม่มีโรคแมลงรบกวนจะช่วยทำให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพเช่นกัน (สนิท, 2551) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวเป็นปัจจัยสำคัญเริ่มต้นของการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ แต่ประเทศไทย เกษตรกรส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการคัดพันธุ์ข้าว ทำให้มีการปะปนของพันธุ์ข้าวอื่นๆ เกิดการกลายพันธุ์ ส่งผลทำให้ผลผลิต และคุณภาพของข้าวต่ำลง จนต้องเปลี่ยนพันธุ์ข้าวปลูกหรือต้องหาซื้อเมล็ดพันธุ์จากภายนอกทำให้ต้นทุนการทำนาสูงขึ้นด้วย ดังนั้น การให้ความรู้ที่ถูกต้อง และกระตุ้นจิตสำนึกให้กับเกษตรกรในการคัดพันธุ์ปนจะช่วยทำให้ ลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งรักษาปริมาณ และคุณภาพของข้าวหอมมะลิได้

จากการสัมภาษณ์ ตัวแทนเกษตรกรอำเภอธาตุพนม นายศักดิ์ ศรียะรัตน์ และตัวแทนเกษตรกรอำเภอนาแก นายสุนทร แสนปากดี ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพของชุมชน (Table 2) พบว่าเกษตรกรมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ และการผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งมีการจำกัดจำนวนการผลิตเพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพ

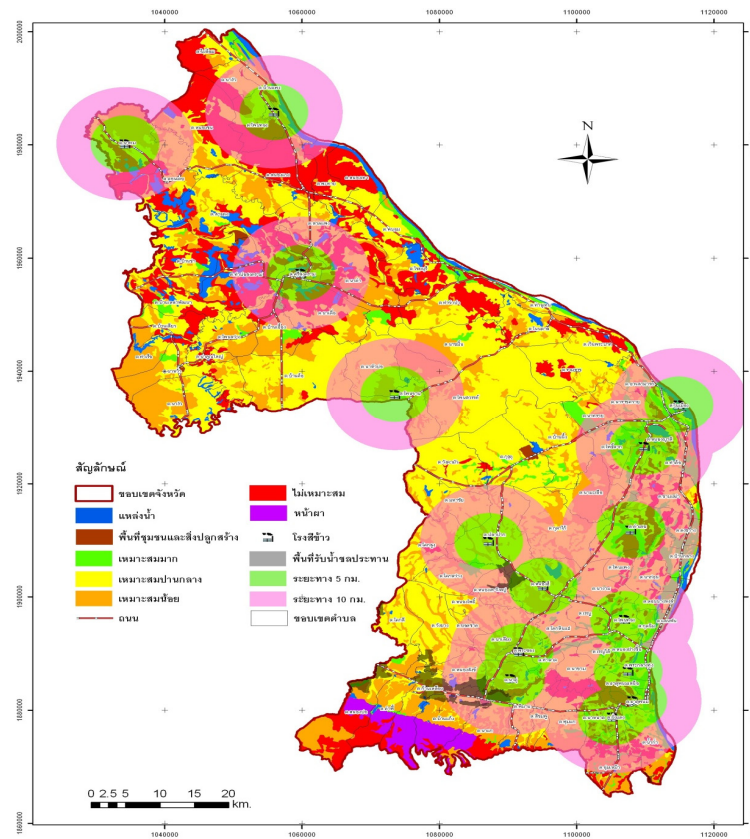

Figure 1 Zoning of Hommali rice production of Nakhon Phanom Province.

Table 2 Seed production fertilization and harvesting of Hommali rice production of farmers.

Farmers	Rice seed	Fertilization	Harvesting
Mr. Sanit Bunyasan (Amphoe Naa-Thom)	- selected seed from fertile soil area	farmyard manure + bio-fertilizer	- harvest in the crinum lily - use labors
Mr. Sakda Srimanerat (Amphoe That Phanom)	- share areas for rice seed production with group - 2 time selection of seed contamination in the field (bear grains and crinum lily stages)	farmyard manure + bio-fertilizer	- harvest in the crinum lily stage - observe straw colour - use labors
Mr. Surin Nantawong (Amphoe Ban Phaeng)	- selected seed from fertile soil area - 2 time selection of seed contamination in the field (bear grains and harvesting stages)	farmyard manure + chemical fertilizer + bio-fertilizer	- observe straw colour - use labors
Mr. Tun Kernpan (Amphoe Phon Sawan)	- selected from good area, fertile soil and no disease and insect - germination test	farmyard manure	- harvest in the crinum lily - use labors
Mr. Vijit Thammay (Amphoe Ranu Nakhon)	- have seed production area - selected good spike	farmyard manure + bio-fertilizer	- harvest in the crinum lily - use labors
Mr. Sunthorn Saengpakdee (Amphoe Naa-Kae)	- have seed production area - 2 time selection of seed contamination in the field (bear grains and crinum lily stages)	farmyard + compost + bio-extract	- harvest in the crinum lily - use labors

นอกจากนี้ยังมีคนในหมู่บ้านยังร่วมกันผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในชุมชน และจำหน่ายแก่ชุมชนใกล้เคียงซึ่งถือว่าเป็นหมู่บ้านที่เป็นแบบอย่างในการมีสร้างกลุ่มให้เกิดความเข้มแข็ง นอกจากนี้ ตัวแทนเกษตรกรอำเภอบ้านแพง นายสุรินทร์ นันทวงค์ ถึงแม้จะเป็นเกษตรกรที่ไม่ได้ผลิตข้าวอินทรีย์แต่ก็มีความใส่ใจเกี่ยวกับการคัดแยกพันธุ์ปน ซึ่งจะทำใน 2 ช่วง คือ ระยะเวลาออกรวงและระยะเก็บเกี่ยว และเมื่อพิจารณาตัวแทนเกษตรกรในอำเภออื่น ๆ พบว่า มีแนวทางเดียวกันคือ การผลิตข้าวโดยลดปริมาณการใช้สารเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งผลิตขึ้นเองในชุมชน ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากเกษตรกรตัวอย่างเป็นอีกวิธีการหนึ่งซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาศักยภาพการผลิตข้าวให้มีคุณภาพ ควบคู่กับการเพิ่มผลผลิตข้าว ซึ่งปัจจัยสำคัญในการควบคุมคุณภาพข้าว คือ เมล็ดพันธุ์ข้าว และระยะการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้ศูนย์ข้าวชุมชน และ

สำนักงานเกษตรอำเภอ จะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการรักษาคุณภาพ ควบคู่กับปริมาณผลผลิตข้าว

สรุป

การพัฒนาศักยภาพการปลูกข้าวหอมมะลิ ของจังหวัดนครพนม สามารถใช้แผนที่ศักยภาพของที่ดินในการผลิตข้าวหอมมะลิ ร่วมกับการใช้ข้อมูลจากการถอดบทเรียนของเกษตรกรตัวอย่าง มาเป็นต้นแบบการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ และช่วยในการวางแผนการผลิตข้าวให้ได้ตามศักยภาพของที่ดิน ในการให้ผลผลิตและมีความเหมาะสมของพื้นที่ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีที่ได้มีการศึกษาหรือแนะนำจากกรมวิชาการ และกรมการข้าวในการเพิ่มผลผลิต โดยเน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้มากกว่าปุ๋ยเคมี หรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ย

เคมี รวมทั้งภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริม และกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวจะช่วยให้ข้าวที่ได้มีคุณภาพดี ไม่มีพันธุ์อื่นปะปน

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้เงินสนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. 2552. การผลิตข้าวคุณภาพดีเพื่อการส่งออก. กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- กรมการข้าว. 2554. แผนที่ศักยภาพการให้ผลผลิตข้าวของดินในจังหวัดนครพนม. แหล่งข้อมูล: <http://www.ricethailand.go.th>. ค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2555.
- กรมการข้าว. 2556. การคัดเลือกพันธุ์ข้าวแบบพันธุ์บริสุทธิ์ องค์ความรู้เรื่องข้าว. แหล่งข้อมูล: <http://www.ricethailand.go.th>. ค้นเมื่อ 12 กันยายน 2556.
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม. 2552. สรุปผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครพนม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552. สำนักงานจังหวัดนครพนม, นครพนม.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม 2556. รายงานการผลิต ข้าวปีการผลิต 2555/2556. <http://www.nakhonphanom.doae.go.th>. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2556.
- สนิท ทิพย์นางรอง. 2551. การคัดพันธุ์ข้าวชุมชน. กลุ่มผู้คัดพันธุ์ข้าว, บุรีรัมย์.
- FAO. 1976. A framework for land evaluation. FAO, Rome, Italy.